

ČÁST ČTVRTÁ

NÁKLADY SPOJENÉ S UPLATNĚNÍM POHLEDÁVKY

Negativní důsledky prodlení dlužníka s plněním jeho dluhu se u věřitele projeví nejen v tom, že nemůže využít prostředky, které mu náleží, ale musí vynaložit ještě náklady na to, aby zaplacení své pohledávky na dlužníkovi vymohl, které by jinak vynaložit nemusel. Právní úprava proto poskytuje věřiteli právní prostředky k náhradě těchto nákladů. Lze rozlišovat dvě kategorie těchto prostředků:

- a) právo na náhradu administrativních a dalších interních nákladů, které věřiteli vzniknou v důsledku prodlení dlužníka,
- b) náklady spojené se soudním vymáháním plnění dluhu.

I. PAUŠÁLNÍ NÁHRADA NÁKLADŮ SPOJENÝCH S UPLATNĚNÍM POHLEDÁVKY

Česká republika implementovala směrnici 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Směrnice za účelem účinnějšího postupu proti dlužníkům, kteří neplní své dluhy, ukládá členským státům zajistit nejen zabezpečení odpovídající doby splatnosti dluhu a práva na úrok z prodlení v určité minimální výši, ale i náhradu nákladů, jež musí věřitelé vynaložit na uplatnění své pohledávky. Směrnice ve svých úvodních ustanoveních (preambuli) vysvětluje účel úpravy takto: „K odrazení od opožděných plateb je nezbytné, aby věřitelé získali spravedlivou náhradu nákladů spojených s vymáháním, které jim vznikly v důsledku opožděné platby. Náklady spojené s vymáháním by měly zahrnovat rovněž náklady spojené s vymáháním administrativních nákladů a náhradu za interní náklady vzniklé v důsledku opožděné platby, pro něž by v této směrnici měla být stanovena pevná minimální částka, kterou lze kumulovat s úrokem z prodlení. Náhrada ve formě pevné částky by měla omezit administrativní a interní náklady spojené s vymáháním. [...] Kromě nároku na zaplacení pevné částky pokrývající interní náklady spojené s vymáháním by měl mít věřitel rovněž nárok na náhradu zbývajících nákladů spojených s vymáháním, které mu vznikly v souvislosti s opožděnou platbou dlužníka. K těmto nákladům patří zejména náklady, které věřiteli vzniknou pověřením advokáta nebo využitím služeb společnosti vymáhající pohledávky.“ Podle článku 6 směrnice má paušální částka náhrady nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve vztazích mezi podnikateli činit alespoň 40 eur.

Směrnice v části týkající se nákladů na uplatnění pohledávky je implementována nařízením vlády č. 351/2013 Sb. Podle § 3 nařízení, jde-li o vzájemný závazek

podnikatelů nebo je-li obsahem vzájemného závazku mezi podnikatelem a veřejným zadavatelem podle zákona upravujícího veřejné zakázky povinnost dodat zboží nebo poskytnout službu za úplatu veřejnému zadavateli, činí minimální výše nákladů spojených s uplatněním každé pohledávky 1 200 Kč. Tím je vymezena i osobní působnost nařízení – vztahuje se pouze na vztahy mezi podnikateli, tedy na vztahy, které lze označit jako obchodní závazkové vztahy.

Věřitelé v závazkových obchodních vztazích tak mohou při uplatňování svých peněžitých pohledávek po dlužnících v prodlení požadovat paušální částku 1 200 Kč, a to za každou pohledávku, jejíž plnění vymáhají. Nárok na zaplacení této paušální částky je samostatným majetkovým nárokem, není závislý na vydání soudního rozhodnutí jako náklady soudního řízení (k tomu viz dále). Může tedy být uplatněn žalobou, a to jak společně s hlavní pohledávkou, tak i samostatně.

Jelikož jde o částku paušálně stanovenou právním předpisem, nemusí věřitelé prokazovat konkrétní výši nákladů, jež na uplatnění pohledávky vynaložili. Zmíněná paušální částka jim náleží i v případech, že by konkrétní náklady na vymáhání pohledávky byly nižší nebo vůbec nevznikly (srov. rozsudek OS v Rychnově nad Kněžnou 3 C 174/2015) Nicméně, pokud věřitel požaduje zaplacení dané paušální částky v soudním řízení, musí jeho žaloba splňovat základní požadavky kladené na toto podání občanským soudním řádem, zejména požadavky určitosti a srozumitelnosti. To znamená, že i pro tento nárok musí věřitel jako žalobce uvést základní skutková tvrzení, na jejichž základě svůj nárok uplatňuje. Ústavní soud tento požadavek potvrdil v usnesení II. ÚS 562/15, jímž odmítl ústavní stížnost proti rozsudku prvoinstančního soudu, který úspěšnému žalobci přiznal žalovanou částku a náhradu nákladů řízení, ovšem nikoli již paušální náhradu nákladů na vymáhání dvou pohledávek, které byly předmětem sporu. Ústavní soud uznal oprávněnost postupu prvoinstančního soudu, neboť žalobce sice požadoval paušál náhrady nákladů na vymáhání pohledávky, ale v žalobním návrhu (návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu) nijak nerozvedl, proč náhradu paušálu požaduje. To vše prvoinstanční soud ve svém rozhodnutí srozumitelně odůvodnil.

Je třeba zdůraznit, že nařízení vlády č. 351/2013 Sb., které implementuje směrnici o postupu proti opožděným platbám, se vztahuje pouze na vztahy mezi podnikateli, tj. na vztahy, které jsou výše označeny jako vztahy obchodní. Věřitelé v jiných závazkových vztazích, jimž dlužníci včas neplní a jimž vznikají v důsledku toho náklady na vymáhání jejich pohledávek, nemohou bez dalšího uvedené úpravy využít. To znamená, že budou-li chtít po dlužnících zaplacení kromě dluhu i náhrady obdobných administrativních nákladů, budou je muset vymáhat jako jiné majetkové nároky. Uvedené náklady budou nejspíše představovat škodu, která jim v důsledku prodlení dlužníka vznikla, tj. věřitelé budou muset prokázat prodlení dlužníka, výši vzniklých nákladů a příčinnou souvislost mezi prodlením dlužníka a vznikem těchto nákladů.

II. UPLATNĚNÍ PRÁVA NA ZAPLACENÍ POHLEDÁVKY PRO ÚČELY NÁHRADY PAUŠÁLNÍ ČÁSTKY NÁKLADŮ

Právo na zaplacení paušální náhrady nákladů na uplatnění pohledávky je samostatným majetkovým právem. K jeho uplatnění není třeba, aby o zaplacení tohoto paušálu byl dlužník zvláště upomínán. Jelikož jde o majetkový nárok, jehož předmětem je náhrada nákladů na uplatnění pohledávky, může být věřitel s tímto nárokem úspěšný jen tehdy, je-li dlužná pohledávka uplatněna, což znamená, že je uplatněna u soudu. Nezažaluje-li věřitel zaplacení dlužné pohledávky, nemůže po dlužníkovi paušální náhradu podle nařízení vlády č. 351/2013 Sb. požadovat (srov. rozsudek KS v Hradci Králové 47 Co 114/2019).

III. PAUŠÁLNÍ ČÁSTKA NÁKLADŮ A OSTATNÍ NÁKLADY

Paušální částka nákladů na vymáhání pohledávky má zahrnovat administrativní náklady věřitele a další interní náklady vzniklé v důsledku opožděné platby. Soudní praxe řešila otázku, zda právě vzhledem k paušálnímu stanovení částky, která na nákladech uplatnění pohledávky věřiteli náleží, může věřitel požadovat nahrazení i dalších nákladů včetně nákladů spadajících již do uvedené druhé kategorie. Problém byl řešen i v návaznosti na posouzení předběžné otázky Soudním dvorem Evropské unie.

Okresní soud v Českých Budějovicích posuzoval případ, kdy žalobce žádal úhradu dlužné částky, dále paušální částku 1 200 Kč na náklady s uplatněním pohledávky a konečně i náhradu nákladů soudního řízení. Soud se domníval, že přiznáním paušální náhrady nákladů na uplatnění pohledávky a nákladů soudního řízení by mohl žalobce obdržet dvakrát totéž, a proto požádal SDEU o zodpovězení předběžné otázky, jak vykládat zmíněný článek 6 směrnice, a to, zda vedle příslušného paušálu na náklady na uplatnění pohledávky lze žalobci přiznat ještě náhradu nákladů na upomínání dlužníka před podáním žaloby podle vnitrostátních procesních předpisů.

Soudní dvůr EU v odpovědi vyšel z účelu sledovaného citovanou směrnicí a po podrobném rozboru ustanovení směrnice uzavřel: „Ze znění čl. 6 směrnice 2011/7 i z účelu této směrnice tedy vyplývá, že toto ustanovení musí být vykládáno tak, že umožňuje věřiteli, který požaduje náhradu nákladů na upomínky zaslané dlužníkovi v důsledku dlužníkovy prodlení s platbou, získat navíc k paušální částce ve výši 40 Euro i přiměřenou náhradu té části těchto nákladů, která překračuje výši této paušální částky.“

Eurokonformním výkladem nařízení vlády č. 351/2013 Sb. je tedy třeba dospět k závěru, že ani naše právní úprava nebrání tomu, aby věřitel vymáhající

prodlenu pohledávku mohl požadovat jak paušální náhradu nákladů podle citovaného nařízení vlády, tak náhradu nákladů spojenou s dalším upomínáním dlužníka podle procesních předpisů (podrobněji viz dále), jakož i částky, o něž i interní a administrativní náklady věřitele přesahují paušál stanovený zmíněným vládním nařízením. Dlužno však upozornit, že pokud by věřitel požadoval částku svých interních nákladů vyšší, než je nařízením vlády stanovený paušál, platí pro takové náklady to, co bylo uvedeno výše o věřitelích, na něž se citované nařízení vlády nevztahuje; věřitel by musel existenci svého nároku na zaplacení těchto vyšších nákladů prokázat.

IV. PAUŠÁLNÍ NÁHRADA NÁKLADŮ A PŘEDŽALOBNÍ VÝZVA

Výše bylo vysvětleno, že stanovení paušální částky náhrady nákladů na uplatnění pohledávky nebrání věřiteli požadovat i náklady další, které mu v této souvislosti vzniknou, zejména ty, jejichž náhradu upravují předpisy procesního práva. Mezi takové náklady patří i náklady spojené s upomínáním dlužníka předžalobní výzvou. Odborná literatura i judikatura závěr vyjádřený výše vysvětluje i z hlediska rozdílné povahy úpravy paušální náhrady nákladů na uplatnění pohledávky podle nařízení vlády č. 351/2013 Sb. a úpravy nákladů spojených s předžalobní výzvou.

Již z toho, co bylo uvedeno o úpravě povinnosti k náhradě paušální částky na náhradu nákladů spojených s uplatněním pohledávky, je zřejmé, že tento nárok je nárokem hmotněprávním. Vyplyvá to už z účelu, který má stanovení povinnosti k placení tohoto paušálu naplňovat. Podle směrnice o postupu proti opožděným platbám, kterou Česká republika implementovala vydáním nařízení vlády č. 351/2013 Sb., má paušální částka nahradit věřiteli vlastní náklady spojené s vymáháním, a to zejména administrativní a jiné interní náklady věřitele včetně nákladů na evidenci pohledávek, na upomínky a další korespondenci s dlužníkem, které by nemusel vynakládat, pokud by dlužník plnil včas. Tím se má snížit finanční přitažlivost opožděného placení pro dlužníky a zajistit kompenzace nákladů vzniklých v důsledku prodlení dlužníka věřitelům.¹⁷¹

Tak zvaná předžalobní výzva je také formou upomínky dlužníka, aby zaplatil, ovšem upomínkou, která je upravena, resp. s níž počítají předpisy procesního práva, občanský soudní řád. Podle § 142a o. s. ř. žalobce, který měl úspěch v řízení o splnění povinnosti, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému, jen pokud žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení zaslal na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu, výzvu k plnění. Výzva k plnění, upomínka zasláná nejméně 7 dnů před podáním

¹⁷¹ SVOBODA, K. K problému s paušály za předžalobní výzvu mezi podnikateli. *Obchodněprávní revue*. 2017, č. 2, s. 53.

žaloby, tzv. předžalobní výzva, je tedy předpokladem pro to, aby úspěšný věřitel (žalobce) získal náhradu nákladů, které v soudním řízení vynaložil. Předžalobní výzva musí být zaslána před zahájením soudního řízení, není tedy součástí úkonů činěných v rámci soudního řízení, avšak procesní předpisy s ní spojují vznik práva žalobce na náhradu nákladů soudního řízení. Proto i náklad spojený se zasláním předžalobní výzvy je považován za náklad soudního řízení, a je-li věřitel zastoupen advokátem, je zaslání předžalobní výzvy považováno za úkon právní služby, za nějž advokátovi náleží příslušná odměna (k tomu viz dále). Náklady na předžalobní výzvu tedy patří mezi ostatní náklady spojené s vymáháním pohledávky věřitele, které nejsou kryty paušálem stanoveným nařízením vlády č. 351/2013 Sb. a na něj má věřitel rovněž právo.

Jak uvádí K. Svoboda, nárok věřitele na paušál 1 200 Kč a nárok na náhradu předžalobní výzvy jsou samostatnými nároky, mezi nimiž není žádná souvislost, jeden je hmotněprávní a druhý procesní.¹⁷² Ke stejnému závěru dospívá judikatura. Krajský soud v Hradci Králové v usnesení sp. zn. 47 Co 70/2016 rovněž odlišil účel a povahu nákladů na vymáhání pohledávky podle nařízení vlády č. 351/2013 Sb. od povahy a účelu nákladů na předžalobní výzvu. Konstatoval, že paušálem podle nařízení vlády č. 351/2013 Sb. jsou kryty administrativní náklady věřitele spojené s evidencí pohledávek či telefonickými nebo písemnými urgencemi dlužníka. Účelem předžalobní výzvy pak je upozornit dlužníka na úmysl podat žalobu k soudu, neboť v důsledku toho mohou vznikat další náklady; náklady na předžalobní výzvu jsou tedy nákladem soudního řízení.

V. NÁHRADA NÁKLADŮ SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Neplní-li dlužník svůj dluh dobrovolně a věřitel se musí obrátit o ochranu svých práv na soud, vznikají věřiteli náklady soudního řízení. Náklady soudního řízení tvoří onu zmíněnou druhou kategorii nákladů, na jejichž náhradu má věřitel vůči dlužníkovi právo.

Právo na náhradu nákladů soudního řízení je právem procesním a je upraveno procesními předpisy pro všechny strany občanského soudního řízení. Základem úpravy je občanský soudní řád, který stanoví, co vše jsou náklady řízení, jak jsou tyto náklady placeny a za jakých podmínek náleží účastníkovi soudního řízení náhrada vynaložených nákladů řízení.

Podle § 137 o. s. ř. jsou náklady řízení zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných

¹⁷² SVOBODA, K. K problému s paušály za předžalobní výzvu mezi podnikateli. *Obchodně-právní revue*. 2017, č. 2, s. 53.

zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem. Odměna za zastupování je nákladem řízení, jen je-li zástupcem advokát nebo notář, popř. patentový zástupce v rozsahu svého oprávnění, jak je stanoví příslušné právní předpisy.

Výše soudního poplatku je stanovena zákonem o soudních poplatcích a odvíjí se od výše žalované částky. Příslušenství uplatněné pohledávky, tj. úrok nebo úrok z prodlení, je samostatně zpoplatněno a tvoří základ poplatku jen v případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení. Poplatníkem je věřitel, který jako žalobce svou pohledávku u soudu uplatňuje. Dlužník je poplatníkem pouze tehdy, uplatní-li ve stejném řízení vzájemný návrh. Poplatková povinnost vzniká žalobci okamžikem podání žaloby. Určité typy řízení a skupiny osob jsou zákonem č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, osvobozeny od soudních poplatků. Soud může za podmínek stanovených v § 138 o. s. ř. přiznat účastníkovi řízení osvobození od soudního poplatku.

Hotovými výdaji účastníků řízení jsou zejména cestovné, dále i stravné a výdaje spojené s ubytováním. Nákladem soudního řízení je i ušlý výdělek účastníka, tj. příjem, kterého mohl dosáhnout, pokud by nebylo řízení v jeho věci. Jak ohledně hotových výdajů, tak výpočtu ušlého výdělku existuje rozsáhlá judikatura. Náklady důkazů jsou zejména svědečné, což tvoří hotové výdaje a ušlý výdělek svědků a znalečné, tj. hotové výdaje a odměna znalce. Tlumočné tvoří hotové výdaje a odměna tlumočnicka.

Je-li účastník sporu zastoupen advokátem, tvoří základní položku soudních nákladů odměna advokáta. Výše odměny advokáta pro účely nákladů soudního řízení se určuje podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), tzv. mimosmluvní odměna. Výše mimosmluvní odměny se stanoví podle sazby stanovené v uvedené vyhlášce za jeden úkon právní služby. Sazba je určena v závislosti na tarifní hodnotě, která je stanovena primárně podle hodnoty předmětu sporu, např. výše požadovaného peněžitého plnění. Vyhláška rovněž stanoví, co se považuje za úkon právní služby, např. příprava a převzetí sporu, první porada s klientem včetně převzetí a přípravy sporu, každá další porada s klientem přesahující jednu hodinu, písemné podání ve věci samé, tj. žaloba a další podání, výzva k plnění předcházející zahájení sporu, tj. zmiňovaná předžalobní výzva, další procesní úkony atd.

Každý z účastníků soudního řízení platí náklady řízení, které vznikají jemu osobně, a náklady svého zástupce. Společné náklady platí účastníci podle poměru účastenství na věci a na řízení, nelze-li poměr účastníků určit, platí je rovným dílem (§ 140 o. s. ř.). Společnými náklady jsou náklady vznikající společně účastníkům stojícím na jedné straně, např. jsou-li zastoupeni jedním právním zástupcem.